

Praze dne 18. 11. 2025

Č. j. MPSV-2025/224808-233

Metodická informace k zajištění ochrany nezletilým dětem bez doprovodu přicházejícím z Ukrajiny – aktualizace 2025

Cílem metodické informace je sjednocení postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v rámci všech krajů a zajištění odpovídající ochrany práv nezletilých bez doprovodu přicházejících z Ukrajiny.¹

Obsah:

- I. Základní informace**
- II. Nezletilí bez doprovodu**
 - 1. Děti přicházející bez doprovodu
 - 2. Děti přicházející v doprovodu jiné osoby než zákonného zástupce
 - 3. Děti v doprovodu prarodiče nebo zletilého sourozence
- III. Spolupráce OSPOD a KACPU – doporučený postup**
 - 1. Postup v případě dětí mladších 15 let bez doprovodu
 - 2. Postup v případě dětí mladších 15 let přicházejících v doprovodu dospělé osoby
 - 3. Postup v případě nezletilých bez doprovodu starších 15 let
- IV. Místní příslušnost OSPOD**
- V. Pomoc a podpora OSPOD ve vztahu k dětem z Ukrajiny a doprovázejícím osobám**
 - 1. OSPOD jako veřejný poručník
 - 2. Role OSPOD ve vztahu k doprovázejícím osobám

¹ Metodická informace navazuje na tyto dokumenty:

- I. Metodická informace k opatřením na ochranu dětí v souvislosti s válečným konfliktem na území Ukrajiny, vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, ze dne 17.3.2022, č.j.: MPSV-2022/49636-250*
- II. Metodická informace k určení věcné a místní příslušnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí při poskytování ochrany a pomoci dětem, které přicházejí na území České republiky v souvislosti s válečným konfliktem na Ukrajině, vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, ze dne 21.3.2022*
- III. Metodická informace k posuzování nároku na dávky péstounské péče a zaopatřovací příspěvek ve vztahu k osobám, které přicházejí na území České republiky v souvislosti s válečným konfliktem na Ukrajině, vyvolaným invazí vojsk Ruské federace, ze dne 28.3.2022, č.j.: MPSV -2022/55809-250.*

Materiály jsou dostupné na: <https://www.mpsv.cz/metodicke-informace>

I. Základní informace

Pomoc a ochrana poskytovaná nezletilým dětem, které přicházejí na území ČR z Ukrajiny **bez doprovodu zákonných zástupců**, probíhá obecně **v režimu ochrany nezletilých cizinců bez doprovodu**.²

Na tyto děti se vztahuje sociálně-právní ochrana dle ust. § 2 odst. 2 a 3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen ZSPOD). Dětem, které na území ČR získaly **dočasnou ochranu**, mají zde povolen trvalý pobyt, požádaly o mezinárodní ochranu, získaly azyl, doplňkovou ochranu, jsou na území hlášeny k pobytu po dobu nejméně 90 dnů či byly na území ČR svěřeny do náhradní péče, se **sociálně-právní ochrana poskytuje v plném rozsahu**, stejně jako českým dětem.

V případě nezletilých cizinců, kteří se na území ČR nacházejí bez pobytového oprávnění, nebo jsou zde hlášeni k pobytu po dobu kratší než 90 dnů, se sociálně-právní ochrana poskytuje v rozsahu § 37 a § 42 ZSPOD.

Pro řešení situace dětí, které přicházejí do ČR v souvislosti s válečným konfliktem na území Ukrajiny, mohou být vedle vnitrostátních právních předpisů České republiky podstatné zejména **Smlouva mezi Českou republikou a Ukrajinou o právní pomoci v občanských věcech** ze dne 28. 5. 2001 (vyhlášena pod č. 123/2002 Sb. m. s.) ve znění Protokolu ze dne 14. 9. 2007 (č. 77/2008 Sb. m. s.) a **Haagská úmluva o ochraně dětí z roku 1996** (Úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznání a výkonu rozhodnutí a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí, vyhlášena pod č. 141/2001 Sb. m. s.).

Nezletilí bez doprovodu představují **obzvlášť zranitelnou skupinu cizinců ohroženou mimo jiné obchodováním a vykořisťováním. Stát má povinnost je identifikovat, zajistit jim zástupce a potřebnou péči.** Nezletilí se ocitají v cizím prostředí, přicházejí o své původní vazby a komunitu, jejich právo na učení a socializaci je narušeno jazykovou bariérou a kulturními odlišnostmi. Zejména děti vysídlené ze země původu z důvodu ohrožení na životě nebo bezpečí jsou automaticky považovány za děti ohrožené a je jim garantována zvláštní ochrana (mimo jiné Úmluvou o právech dítěte, zejm. článkem 22).³

² Metodické doporučení MPSV č. 1/2016 k postupu obecních úřadů obcí s rozšířenou působností při poskytování sociálně-právní ochrany nezletilým cizincům bez doprovodu
<https://www.mpsv.cz/metodiky-manualy-instrukce#dokumenty> (v sekci: Dokumenty)

³ Úmluva o právech dítěte, publikovaná ve Sbírce zákonů jako sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.

II. Nezletilí bez doprovodu

Nezletilou osobou bez doprovodu se rozumí osoba mladší 18 let přicházející na území ČR bez doprovodu zletilé osoby, jež za ni odpovídá, a to po celou dobu, po kterou se skutečně nenachází v péči takové osoby; rozumí se jí též nezletilá osoba, která je ponechána bez doprovodu po vstupu na území.⁴

Definici **nezletilého bez doprovodu** tak naplňují děti, které **přicházejí** na území ČR:

a) **bez doprovodu**

b) **v doprovodu osoby, která není jejich zákonným zástupcem**

c) **v doprovodu zákonného zástupce, který je následně na území ČR ponechá bez potřebné péče.**⁵

Do skupiny nezletilých bez doprovodu tak patří nejen děti zcela bez doprovodu, ale i děti, které jsou doprovázeny dospělými osobami, těmto osobám však nepřísluší zákonná odpovědnost za dítě. Vždy je tedy potřeba zkoumat **vztah mezi dítětem a doprovázející osobou** (zda je doprovod zákonným zástupcem dítěte). Zároveň je potřeba zkoumat ve smyslu výše uvedené definice, zda tato dospělá osoba o dítě **skutečně pečuje**.

Stát má **povinnost tyto děti identifikovat a zajistit jim potřebnou pomoc a péči.**

O každém takovém dítěti **musí být informován orgán sociálně-právní ochrany dětí** (dále jen OSPOD) v místě, kde se dítě nachází.

Nezletilé bez doprovodu je nutné automaticky považovat za ohrožené děti ve smyslu ustanovení § 6 písm. a) a h) ZSPOD, pokud není na základě zjištěných informací a jejich vyhodnocení prokázán opačný závěr. Tyto děti se nacházejí na území ČR bez rodičů či jiných osob odpovědných za jejich výchovu, potýkají se s neznalostí jazyka, neznalostí prostředí, jsou ve větší míře vystaveny **riziku vykořisťování či obchodu s lidmi** apod. Všechny tyto skutečnosti mohou nepříznivě

⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1346 ze dne 14. května 2024, kterou se stanoví normy pro přijímání žadatelů o mezinárodní ochranu, čl. 2 odst. 5 - „*Nezletilou osobou bez doprovodu se rozumí nezletilá osoba, která přichází na území členských států bez doprovodu dospělé osoby, jež za ni podle práva nebo praxe dotčeného členského státu odpovídá, a to po dobu, po kterou se tato nezletilá osoba skutečně nenachází v péči takové dospělé osoby, včetně nezletilé osoby, která je ponechána po vstupu na území členských států bez doprovodu*“. Obdobná definice je zakotvena rovněž v zákoně č. 325/1999 Sb., o azylu a v zákoně č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců.

⁵ Může jít o případy, kdy zákonný zástupce z území ČR následně **odcestuje** a dítě zde ponechá, stejně jako o případy, kdy se zákonný zástupce nadále nachází na území ČR, o dítě však **fakticky nepečuje**.

ovlivňovat vývoj těchto dětí ve smyslu ustanovení § 6 ZSPOD, což odůvodňuje jejich zařazení do evidence dětí vedené obecním úřadem obce s rozšířenou působností podle § 54 písm. a) ZSPOD. Po **posouzení a vyhodnocení situace** konkrétního nezletilého lze ale dojít k závěru, že jeho příznivý vývoj nemusí být ohrožen (s ohledem na jeho věk, zázemí, vazby na území ČR, zabezpečení apod.), a v návaznosti na provedené vyhodnocení lze přistoupit k jeho vyřazení z evidence.

1) Děti přicházející bez doprovodu

Pokud zde není osoba, která by o dítě pečovala, a pokud **dítě potřebuje zajistit plnou péči a zaopatření**, je OSPOD povinen postupovat dle ustanovení § 16 odst. 1 ZSPOD, tedy podat neprodleně návrh soudu na vydání předběžného opatření, kterým soud dítě umístí do vhodného výchovného prostředí.⁶ S ohledem na potřeby dítěte a volné kapacity může být tímto vhodným prostředím:

- **péče fyzické osoby (svěřenectví, pěstounská péče)**⁷
- **pěstounská péče na přechodnou dobu**
- **zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP)**⁸
- **zařízení pro výkon ústavní výchovy** (Zařízení pro děti-cizince⁹, v případě naplnění jeho kapacit další školská zařízení)

Soudní rozhodnutí ve věci péče o nezletilé cizince má významný dopad do jejich pobytové situace. Meritorním rozhodnutím soudu, kterým je nezletilému nařízena ústavní výchova, nebo je svěřen do péče fyzické osoby s trvalým pobytem na území ČR, vzniká dítěti **oprávnění k trvalému pobytu na území ČR**.¹⁰

Osvojení ukrajinských dětí není do ukončení válečného konfliktu na Ukrajině možné. Z tohoto obecného zákazu adopcí **existují výjimky**. Usnesení Kabinetu ministrů Ukrajiny č. 907 ze dne 16. 8. 2022 umožnilo osvojení, pokud **osvojitel je příbuzným dítěte**, nebo se **osvojuje sourozenec již dříve osvojeného dítěte**. Usnesení č. 576 ze dne 1. 6. 2023 dále umožnilo, aby dítě mohl osvojit **manžel biologického rodiče dítěte**. Ve všech uvedených případech je potřeba **souhlas ukrajinské strany s osvojením**.¹¹

⁶ Ust. § 16 odst. 1 ZSPOD ve spojení s ust. § 452 odst. 1 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

⁷ Lze využít jak stávající pěstouny, tak např. osoby s udělenou dočasnou ochranou na území, které mají zájem o dítě pečovat.

⁸ Možnost umístění do ZDVOP rovněž na základě smlouvy dle ust. § 42a ZSPOD.

⁹ Zařízení pro děti – cizince, <https://zdcpraha.cz>

¹⁰ Ust. § 87 zák. č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců

¹¹ Souhlas si zajišťují sami navrhovatelé přes zastupitelský úřad, nebo přes Ministerstvo sociální politiky Ukrajiny.

Pokud OSPOD po provedeném pohovoru s nezletilým vyhodnotí, že plnou péči a zaopatření zajistit nepotřebuje (s ohledem na věk blízký zletilosti a své kompetence), poskytne mu základní **poradenství a pomoc**, včetně zprostředkování odborné pomoci, pokud je potřeba.¹² OSPOD se musí vždy snažit zjistit informace potřebné k vyhodnocení situace nezletilého. Pokud to není možné, např. z důvodu, že pracovník OSPOD nemá při prvotním kontaktu s nezletilým podmínky pro získání potřebných informací, nemá tlumočníka apod, **je nutné brát nezletilého automaticky jako ohroženého do doby, než se prokáže opak.**

V případě nezletilých starších 16 let, kteří jsou natolik samostatní, že není potřeba jejich umístění do ústavního zařízení, ale zároveň nemají na území ČR žádné vazby ani zázemí, může OSPOD zprostředkovat ubytování v **sociálních pobytových službách**, které jsou vhodné pro tuto věkovou skupinu (např. **dům na půl cesty, azylový dům pro mládež**). Kromě stability a cenově dostupného bydlení zde mají nezletilí k dispozici i profesionální podporu potřebnou ke zvládnutí samostatného života. Aktuálně provozuje ubytování pro nezletilé a mladé uprchlíky z Ukrajiny několik neziskových organizací¹³ a zkušenosti s touto cílovou skupinou mají i některé pobytové sociální služby provozované na úrovni měst a obcí.¹⁴

Nezletilí bez doprovodu, kterým byla udělena dočasná ochrana, mohou **využívat** také **běžnou síť sociálních služeb** a je tedy možné jim zprostředkovat ubytování v pobytových sociálních službách pro mládež dle dostupných kapacit jednotlivých krajů.

U nezletilých, kteří nemají na území zákonného zástupce či jinou osobu odpovědnou za jejich výchovu, vykonává OSPOD roli **veřejného poručníka**.¹⁵

2) Děti přicházející v doprovodu jiné osoby než zákonného zástupce

Pokud je dítě doprovázeno dospělou osobou, která není jeho rodič, prarodič, nebo zletilý sourozenec, je nezbytné, aby tato osoba doložila rozhodnutí správního či soudního orgánu Ukrajiny, ze kterého vyplývá **oprávnění o dítě pečovat**. Jestliže doprovázející osoba nedisponuje potřebnými doklady, postupuje OSPOD ve vztahu k tomuto dítěti v souladu s ustanovením § 16a odst. 1 a 2 ZSPOD. **Je nezbytné, aby OSPOD provedl s dítětem pohovor bez přítomnosti doprovázející osoby**

¹² Pomoc a podpora ze strany OSPOD je podrobněji upravena níže v bodě V.

¹³ **Organizace pro pomoc uprchlíkům:** Sociální služba Dům na půl cesty pro mladé cizince ve věku 16 až 26 let, (Praha, Brno), <https://www.opu.cz/co-delame/prace-s-klienty/socialni-pomoc/>

Člověk v tísni: Program Bezpečný přístav pro mladé uprchlíky z Ukrajiny bez doprovodu ve věku 15 až 21 let, (Praha, Plzeň, Karlovy Vary), <https://www.clovekvtisni.cz/bezpecny-pristav-10798gp>

¹⁴ **Azylový dům pro mládež Magistrátu města Brna**, <https://socialnipece.brno.cz/s-cim-pomahame/odbor-socialni-pece/oddeleni-socialni-prevence-pro-mladistve-a-mlade-dospеле/adm/>

¹⁵ Postup podle § 17 ZSPOD, místně příslušný je OSPOD podle místa hlášeného pobytu dítěte na území ČR.

a následně posoudil, zda je v zájmu dítěte setrvat ve faktické péči této osoby a zda není potřeba činit opatření k ochraně dítěte. Pohovor by měl proběhnout bez zbytečného odkladu poté, kdy OSPOD obdrží informaci o dítěti. Je potřeba vždy zjišťovat, jaké má doprovázející osoba vazby na dítě a zda je schopna a ochotna mu poskytnout potřebnou péči. Nesmí se jednat o osoby, které by mohly péči o dítě **zanedbávat či dítě vykořisťovat**. Pokud OSPOD vyhodnotí, že doprovázející osoba není schopna dítěti zajistit odpovídající péči, je povinen učinit potřebná opatření k ochraně práv a zájmů dítěte.

Během pohovoru je vhodné pokusit se navázat vztah důvěry mezi dítětem a pracovníkem OSPOD, vysvětlit dítěti, jaká je role OSPOD a že se na OSPOD může obrátit v případě jakýchkoli problémů, včetně problémů s doprovázející osobou. Rozdílné vnímání této instituce v různých zemích může vést k tomu, že dítě má strach z pracovníků OSPOD, může se bát případného umístění do dětského domova apod.¹⁶

Prokazování vazby k dítěti

Osoby pečující o dítě musí doložit **rozhodnutí správního či soudního orgánu Ukrajiny** (např. rozhodnutí o svěření do péče, dohoda mezi pěstounem a rodiči spolu s průkazem o zapsání do seznamu pěstounů, rozhodnutí městského úřadu o svěření do pěstounské péče, nebo o ustanovení opatrovníka), **nebo rozhodnutí českého soudu**¹⁷, **ze kterého vyplývá oprávnění doprovázející osoby o dítě pečovat**.

Úřední listiny vydané příslušnými orgány Ukrajiny se použijí na území ČR bez dalšího ověření.¹⁸ Stejně tak **pravomocná rozhodnutí justičních orgánů Ukrajiny** v občanských věcech (včetně rozhodnutí ve věcech výchovy, výživy a péče o nezletilé) se **uznávají bez dalšího řízení i na území ČR**.¹⁹

Vazbu k dítěti je možné prokázat rovněž **rodným listem dítěte a plnou mocí udělenou rodičem** pro zastupování dítěte. V těchto případech by se po podání žádosti o dočasnou ochranu měla doprovázející osoba společně s dítětem dostavit na místně příslušný OSPOD podle místa bydliště, kde jí pracovníci OSPOD po vyhodnocení situace poskytnou **asistenci při podání návrhu k soudu na úpravu právního vztahu k dítěti** a při řešení dalších problémů spojených s péčí o dítě v souladu s ustanovením § 16a ZSPOD.

¹⁶ Z praxe jsou známy případy, kdy si nezletilí bez doprovodu zajišťovali fiktivní doprovod z důvodu obav z umístění do zařízení ústavní výchovy. Zejména v roce 2022 v době masivního přílivu uprchlíků z Ukrajiny docházelo k tomu, že se nezletilí připojovali k cizím osobám během cesty do ČR, nebo při čekání na KACPU, případně si sháněli „opatrovníka“ za úplaty. Důvodem tohoto jednání byla mimo jiné právě neznalost systému sociálně-právní ochrany v ČR a obavy na straně nezletilých.

¹⁷ Případně rozhodnutí jiného kompetentního cizozemského orgánu, které je uznatelné na území ČR.

¹⁸ Čl. 18 Smlouvy mezi ČR a Ukrajinou o právní pomoci v občanských věcech

¹⁹ Čl. 55 odst. 5 Smlouvy mezi ČR a Ukrajinou o právní pomoci v občanských věcech, § 58 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

Pokud doprovázející osoba není schopna vazbu k dítěti prokázat žádným z uvedených způsobů, je **pro účely řízení o dočasné ochraně** možné doložit **čestné prohlášení** učiněné **před OSPOD**. OSPOD musí v těchto případech **vždy vyhodnotit**, zda je v zájmu dítěte setrvat v péči doprovázející osoby a **zda není potřeba činit opatření k ochraně dítěte ve smyslu ustanovení § 16a ZSPOD**. Pohovor s dítětem by měl být proveden bez přítomnosti doprovázející osoby a musí být zajištěno tlumočení nezávislou osobou. Není vhodné, aby tlumočila doprovázející osoba.

Čestné prohlášení učiněné před orgánem SPOD je postačující pro účely řízení o dočasné ochraně, nemusí však být akceptováno dalšími státními orgány či institucemi na území ČR, proto je **vhodné podat návrh soudu na svěřeni dítěte do péče doprovázející osoby**.²⁰

3) **Děti v doprovodu prarodiče nebo zletilého sourozence** ²¹

V tomto případě **nejde o nezletilé bez doprovodu** ve smyslu výše uvedené definice, neboť dle ukrajinského práva je **za zákonného zástupce v některých případech považován i prarodič nebo zletilý sourozenec**.²² Pokud tedy dítě přicestuje s prarodičem nebo zletilým sourozencem, mají tyto osoby přímo ze zákona právo a povinnost se namísto rodičů o dítě postarat a zastupovat jej. Takové dítě není po dobu, po kterou je v péči těchto osob, považováno za dítě bez doprovodu. **Svou vazbu k dítěti však musí být schopni prokázat.**

Prokazování vazby k dítěti

Prarodiče a sourozenci svou vazbu k dítěti dokládají **sérií rodných listů**, pomocí kterých prokážou přímou linii rodinných vazeb.²³

V případě, že prarodiče, nebo sourozenec **nedisponují doklady prokazujícími vazbu k dítěti**, je třeba, aby OSPOD provedl s dítětem a doprovázející osobou **pohovor a následně vyhodnotil**, zda má příbuzenskou vazbu za prokázanou a zda není potřeba učinit opatření k ochraně dítěte ve smyslu ustanovení § 16a ZSPOD.

²⁰ Pro účely řízení o zvláštním dlouhodobém pobytu pro držitele dočasné ochrany je požadováno rozhodnutí příslušného orgánu o svěřeni dítěte do péče, rovněž při komunikaci se školským či zdravotnickým zařízením nemusí být čestné prohlášení akceptováno.

²¹ Jde o zákonného zástupce podle ukrajinského práva.

²² V souladu s články 257 až 268 rodinného zákoníku Ukrajiny jsou v případě ohrožení dítěte prarodiče nebo zletilý sourozenec oprávněni i povinni zajistit péči a ochranu nezletilému dítěti, a to i bez souhlasu či pověření rodičů a bez rozhodnutí opatrovníckého orgánu či soudu.

²³ V případě **prarodičů**: rodný list rodiče dítěte, který je zároveň potomkem pečujícího prarodiče, a rodný list zastupovaného dítěte. V případě zletilého **sourozence**: rodné listy obou sourozenců (pečujícího i nezletilého).

Postup v těchto případech je tedy stejný jako u jiných doprovázejících osob, u kterých lze pro účely řízení o dočasné ochraně chybějící dokumenty **nahradit čestným prohlášením** učiněným před OSPOD. Následně by OSPOD měl pečující osobě poskytnout **asistenci při podání návrhu k soudu na úpravu právního vztahu k dítěti**.

III. Spolupráce OSPOD a KACPU – doporučený postup

V zájmu ochrany práv nezletilých bez doprovodu je nezbytná **systematická spolupráce OSPOD a KACPU²⁴ případně jiného pracoviště OAMP MV ČR²⁵, kde se nezletilý bez doprovodu nachází** a kde dochází k prvotnímu kontaktu s dítětem. Pracovníci **KACPU** jsou povinni **informovat OSPOD o všech nezletilých bez doprovodu**, s nimiž přijdou do kontaktu.²⁶ **OSPOD** je povinen dostavit se v co nejkratší možné době na KACPU a po provedení osobního pohovoru s dítětem (v případě potřeby za přítomnosti tlumočníka) **vyhodnotit jeho situaci**.²⁷

Komplexní vyhodnocení ohrožení dítěte ze zákona přísluší OSPOD, nicméně spolupráce s dalšími aktéry (Policie ČR, OAMP, NNO, SUZ²⁸) je zásadní pro včasnou identifikaci ohroženého dítěte. Tito aktéři mají zákonnou povinnost oznámit OSPOD veškeré skutečnosti nasvědčující tomu, že by dítě mohlo být ohroženo.²⁹ To se týká nejen dětí bez doprovodu, ale i dětí v doprovodu zákonného zástupce, u kterých je podezření, že by mohlo jít o ohrožené dítě.

Existují konkrétní signály naznačující, že by mohlo jít o problematickou situaci, které může zaznamenat buď sám pracovník OSPOD při kontaktu s dítětem, nebo pracovníci KACPU, policie a další:

- stejný doprovod se dostavuje na KACPU opakovaně s různými dětmi
- více nezletilých má nahlášeno místo pobytu na stejné adrese
- doklad o ubytování předložený nezletilým je podezřelý
- doprovod se jeví nezpůsobilý k výkonu péče o nezletilé

²⁴ Krajské asistenční centrum pomoci Ukrajině (KACPU)

²⁵ Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR (OAMP)

²⁶ Ust. § 10 odst. 4 ZSPOD: „*Státní orgány, pověřené osoby, školy, školská zařízení a poskytovatelé zdravotních služeb nebo služby péče o dítě v dětské skupině, popřípadě další zařízení určená pro děti, jsou povinni oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností skutečnosti, které nasvědčují tomu, že jde o děti uvedené v § 6, a to bez zbytečného odkladu poté, kdy se o takové skutečnosti dozví.*“

²⁷ Pro rozhovor s dítětem je možné využít různá metodická doporučení či pracovní listy, jako například:

Centrum Locika, Doporučení ke komunikaci s dětmi: <https://www.centrumlocika.cz/novinky/rady-jak-mluvit-s-detmi-ktete-citi-ohrozeni-2>

Nevypust' duši, Jak vést podpůrný rozhovor: <https://nevypustdusi.cz/poslouchejme-deti/jak-vest-rozhovor/>

Dětské krizové centrum, Komiksové příběhy: <https://www.ditekrize.cz/prevence/>

²⁸ Správa uprchlických zařízení MV ČR

²⁹ viz. §10, odst. 4 ZSPOD

- nezletilý reaguje neadekvátně situaci (projevuje úzkost, strach, nechce mluvit v přítomnosti doprovázející osoby atd.)³⁰

Pracovníci KACPU by měli kontaktovat OSPOD vždy, když dítě přichází bez doprovodu zákonného zástupce, nebo doprovázející osoba není schopna prokázat vazbu k dítěti.

1. Postup v případě dětí mladších 15 let bez doprovodu

V případě dětí mladších 15 let, které se dostaví na KACPU bez doprovodu dospělé osoby, je nezbytné **vždy kontaktovat OSPOD**. Pracovník místně příslušného **OSPOD se osobně dostaví na KACPU** za účelem vyhodnocení situace nezletilého. Z časového hlediska by se měl OSPOD dostavit **v nejkratší možné době**, a to včetně doby pracovní pohotovosti.

2. Postup v případě dětí mladších 15 let přicházejících v doprovodu dospělé osoby

Doprovázející osoba musí **prokázat, že je zákonným zástupcem dítěte** (rodič, prarodič, sourozenec)³¹, nebo musí **doložit dokument potvrzující, že jí bylo dítě svěřeno do péče příslušným orgánem Ukrajiny, nebo rozsudkem českého soudu**.³²

Doprovázející osoba může oprávněnost péče o dítě dokládat také **rodným listem dítěte a plnou mocí udělenou rodičem dítěte**.³³ Bezprostředně po příchodu do ČR pro účely podání žádosti o dočasnou ochranu je plná moc dostačujícím dokumentem k prokázání vazeb k dítěti. Následně je však vhodné, s ohledem na nejlepší zájem dítěte, aby byl právní vztah této osoby k dítěti upraven. Pracovníci KACPU poučí doprovázející osobu, že je **povinna se v co nejkratší lhůtě dostavit společně s dítětem na spádový OSPOD** podle místa bydliště. OSPOD následně posoudí, zda je nutné učinit opatření směřující k ochraně dítěte ve smyslu ust. § 16a ZSPOD a

³⁰ Podrobněji viz. **Metodika identifikace a poskytnutí pomoci dětským obětem obchodování s lidmi (ACCENDO)**, Rozpoznávací znaky/markery pro identifikaci dětských obětí obchodu s lidmi, (str. 53,55) [02_PrevenceOSD_metodika_final_OK3.pdf](#)

³¹ Sérií rodných listů prokazujících příbuzenskou linii.

³² Případně rozhodnutím jiného kompetentního cizozemského orgánu, které je uznatelné na území ČR.

³³ Ustanovení čl. 151 odst. 2 rodinného zákoníku Ukrajiny umožňuje předat výchovu dítěte jiným osobám (podobnou úpravu obsahuje § 881 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník).

poskytne osobě, které bylo dítě předáno do péče, **pomoc při podání návrhu k soudu na úpravu právního vztahu k dítěti** a při řešení problémů spojených s péčí o dítě. Pokud doprovázející osoba není schopna doložit oprávněnost péče o dítě žádným z uvedených způsobů, **OSPOD se dostaví na KACPU**, kde provede pohovor s dítětem bez přítomnosti doprovázející osoby (možno využít tlumočníky přítomné na KACPU).³⁴

Doporučení:

- *Provádět **pohovor s nezletilým bez přítomnosti doprovázející osoby**.*
- *Zajistit při pohovoru s dítětem **tlumočení nezávislou osobou** (nikoli doprovázející osobou). Možno využít tlumočníky přítomné na KACPU, pokud jsou k dispozici, případně finanční prostředky z „transferu“.*
- *Vysvětlit nezletilému možnost obrátit se na OSPOD v případě jakýchkoli problémů včetně **problémů s doprovázející osobou**.*

3. Postup v případě nezletilých bez doprovodu starších 15 let

Nezletilí bez doprovodu ve věku 15 až 18 let mohou žádat o dočasnou ochranu samostatně, bez zákonného zástupce či opatrovníka. I v jejich případě je však **nezbytné, aby se pracovník OSPOD dostavil na KACPU, osobně si s nezletilým promluvil a vyhodnotil jeho situaci**. Již z podstaty situace, kdy se nezletilý nachází v cizí zemi, bez doprovodu rodičů či jiných blízkých osob, bez znalosti jazyka, prostředí, bez zázemí a sociálních vazeb, vyplývá, že jde o dítě, jehož vývoj je touto situací ohrožen ve smyslu ustanovení § 6 ZSPOD. Je tedy třeba vždy posoudit, zda je nutné postupovat dle ust. § 16 odst. 1 ZSPOD a podat k soudu návrh na vydání předběžného opatření, nebo zda je nezletilý schopen se o sebe postarat sám a bude dostačující, když mu OSPOD poskytne pouze poradenství a podporu.

Nezletilí bez doprovodu představují obzvlášť zranitelnou skupinu cizinců ohroženou mimo jiné obchodováním a vykořisťováním. Klíčovou roli při prvním kontaktu s dítětem hrají pracovníci KACPU, kteří by v případě podezření, že u konkrétního dítěte existuje riziko vykořisťování, měli vždy tuto informaci předat pracovníkům OSPOD. OSPOD by se měl při pohovoru s nezletilým rovněž snažit identifikovat, zda vazby, které v ČR nezletilý má, a případné ubytování, které má zajištěné, se jeví jako bezpečné a odpovídající potřebám nezletilého. Na základě provedeného pohovoru pak OSPOD vyhodnotí situaci a rozhodne o případných dalších opatřeních na ochranu nezletilého.

³⁴ Na KACPU nemusí vždy být vhodný prostor pro takový pohovor. Je tedy potřeba, aby OSPOD případně počítal s nutností pohovor provést mimo KACPU (záleží na podmínkách jednotlivých KACPU).

Ve zcela **výjimečných případech**, kdy z kapacitních důvodů není možné, aby se pracovník OSPOD dostavil na KACPU za účelem osobního pohovoru s nezletilým, předají pracovníci KACPU nezletilému kontakt na spádový OSPOD, v jehož obvodu bude mít nezletilý hlášené místo pobytu na území, a poučí ho, že se s ohledem na to, že pobývá v ČR bez zákonného zástupce, má v co nejkratší lhůtě dostavit na uvedený OSPOD. OSPOD následně nezletilému poskytne potřebnou pomoc a podporu s ohledem na jeho konkrétní situaci.³⁵ Uvedený postup lze využít pouze u nezletilých ve věku blízkém zletilosti, u kterých nic nenasvědčuje tomu, že by mohli být vykořisťováni či jinak ohroženi.

IV. **Místní příslušnost OSPOD**

Obecní úřad obce s rozšířenou působností, **v jehož obvodu se nachází KACPU, je místně příslušný k poskytování součinnosti a pomoci přímo na pracovišti KACPU.**³⁶ Informace o dítěti by měl následně předat na OSPOD podle místa hlášeného pobytu dítěte na území ČR.

Pokud **místně příslušný OSPOD z kapacitních důvodů není schopen poskytovat součinnost na pracovišti KACPU** ve všech případech, kdy je to nezbytné, nabízí se **možnost** nastavit spolupráci mezi OSPOD následujícím způsobem:

- a) V případě, kdy nezletilý ještě **nemá adresu pobytu na zemi ČR**, je místně příslušný k poskytování součinnosti na KACPU **OSPOD, v jehož obvodu se nachází KACPU.**
- b) Pokud nezletilý v době návštěvy KACPU již **má zajištěnou adresu pobytu na území ČR**³⁷, je místně příslušný k poskytnutí součinnosti na KACPU v tomto konkrétním případě spádový **OSPOD, v jehož obvodu bude mít nezletilý hlášené místo pobytu na území.**³⁸

Uvedené nastavení spolupráce mezi OSPOD vychází z praxe některých krajů v období příchodu většího počtu uprchlíků z Ukrajiny. Jde o doporučení, jehož využití je ponecháno **v kompetenci jednotlivých krajů** po zvážení aktuální situace.

³⁵ Podrobněji se podpoře ze strany OSPOD věnuje část V. této metodické informace.

³⁶ §10 odst. 1 písm. a), § 15 a § 37 ZSPOD

³⁷ V rámci daného kraje v dojezdové vzdálenosti.

³⁸ V případě extrémního vytížení místně příslušného OSPOD je možné na základě rozhodnutí krajského úřadu delegovat příslušnost také na další OSPOD.

V. Pomoc a podpora OSPOD ve vztahu k dětem z Ukrajiny a doprovázejícím osobám

1) OSPOD jako veřejný poručník

Není-li nezletilý doprovázen zákonným zástupcem (rodičem či jinou osobou odpovědnou za jeho výchovu), **automaticky ze zákona se OSPOD stává veřejným poručníkem**³⁹ v souladu s § 929 občanského zákoníku ve spojení s § 17 písm. b) ZSPOD.⁴⁰

OSPOD v rámci výkonu funkce **veřejného poručníka** je povinen poskytnout nezletilému pomoc v následujících v oblastech:

- **Poskytnutí základních informací o právech a povinnostech** včetně pomoci při **řešení pobytového statusu** (asistence při podání žádosti o dočasnou ochranu, informování o povinnosti hlásit změnu adresy či odjezd z ČR na OAMP, VZP apod.). *Je možné nezletilému předat kontakty na organizace působící v daném kraji, které poskytují právní a sociální poradenství cizincům a uvedené informace mu mohou poskytnout.*
- Pomoc při **zajištění ubytování** (bezpečné, dostupné, vhodné s ohledem na věk nezletilého)
- Přístup ke **zdravotní péči** včetně **psychologické pomoci** (pomoc při registraci u lékařů)
- Přístup ke **vzdělání** (OSPOD jako veřejný poručník za nezletilého podepisuje přihlášku ke studiu)
- Přístup k **sociálním dávkám** (pomoc s podáním žádosti o humanitární dávku, se založením účtu na území ČR apod.)⁴¹
- Poradenství ve věci **zaměstnání** (poskytnutí informací o riziku nelegálního zaměstnávání a vykořisťování, právní úprava zaměstnávání nezletilých osob v ČR apod.) *Je možné nezletilému předat kontakty na organizace působící v daném kraji, které poskytují právní a sociální poradenství v této oblasti.*

³⁹ Místně příslušný k výkonu funkce veřejného poručníka je OSPOD podle místa hlášeného pobytu dítěte na území ČR.

⁴⁰ Veřejný poručník je, stejně jako rodič, povinen a oprávněn zastupovat nezletilého cizince při právních jednáních, avšak pouze při těch, k nimž není právně způsobilý sám nezletilý (viz. § 892 odst. 1 ve spojení s § 928 odst. 2 občanského zákoníku).

⁴¹ Je vhodné, aby nezletilý měl vlastní účet v bance, na který mu bude zasílána humanitární dávka. Jako problematické se jeví posílání peněz na účet jakéhokoliv dospělého, jehož účet dítě uvede, je zde riziko vykořisťování dítěte.

2) Role OSPOD ve vztahu k doprovázejícím osobám

V případech, kdy je nezletilý v péči jiné osoby než zákonných zástupců, je vhodné, aby OSPOD zdůraznil během pohovoru nezletilému, že se na něj **může obrátit, pokud by měl problémy s doprovázející osobou**, vysvětlit roli OSPOD a zdůraznit možnost kdykoliv pracovníky OSPOD v případě problémů kontaktovat.

Je rovněž vhodné **poučit doprovázející osobu** o jejích povinnostech vůči dítěti. Zejména o tom, že je povinna kontaktovat OSPOD, pokud by přestala skutečně vykonávat péči o dítě (např. chtěla odjet zpět na Ukrajinu).

OSPOD je dále povinen poskytnout **pomoc osobě, která má dítě v péči** v následujících oblastech: ⁴²

- při řešení problémů spojených s péčí o dítě (žádost o dočasnou ochranu, přihlášení dítěte ke školní docházce, registrace dítěte k lékaři, podání žádosti o humanitární dávku, dávky pěstounské péče apod.)
- při podávání návrhů příslušným orgánům na úpravu právního vztahu této osoby k dítěti (návrh soudu na jmenování poručníka, opatrovníka, svěření dítěte do péče apod.)

Pracovníci OSPOD jsou také povinni pravidelně navštěvovat dítě svěřené do péče jiné osoby v místě jeho bydliště a sledovat jeho vývoj.⁴³ Při těchto návštěvách je vhodné využívat služeb nezávislého tlumočníka.

Ing. Petra Kačírková

ředitelka odboru rodinné politiky, ochrany dětí
a sociálního začleňování

Rozdělovník:

- krajské úřady a Magistrát hl. města Prahy
- obecní úřady obcí s rozšířenou působností a úřady městských částí

⁴² § 16a odst. 2 a § 11 ZSPOD

⁴³ § 19 odst. 3 ZSPOD